

Rortyjeve neopragmatizam kao model prevladavanja konflikta

Sažetak

Tema ovog rada jeste prikaz jednog načina gledanja na fenomen konflikta unutar multikulturalnog svijeta kroz pogled neopragmatičke filozofije Richarda Rortyja. Moderno društvo i njegova heterogenost različitih skupina ljudi može zahtijevati jedan sistem pod kojim bi se ta heterogenost homogenizirala, ali taj zahtjev je možda nametnut od strane jednoga, te zbog neslaganja sa drugim može doći do konflikta. Razlog samim konfliktima treba tražiti u njihovoj pozadini, a to je nepoznavanje vlastite konačnosti (ili teleološkog razumijevanja čovjekove egzistencije, one teleologije koja je transpovijesna, esencijalistička itd.). Čovjek je ogledalo svoje kulture, on ju stvara. Da bi mogao stvoriti jedno društvo bez konflikta bitna je svijest o kontingencijama, koje će omogućiti jednu komunikacijsku sredinu čiji konačni zahtjev jeste solidarnost, tj. humanistički standard jednog neopragmatičkog modela.

Ključne riječi: *neopragmatizam, kontingencija, jezik, vokabular, sopstvo, solidarnost.*

³Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet
karlo.gardavski@gmail.com

Rorty's Neopragmatism as a Model for Overcoming Conflict

Summary

The theme of this paper is to present a way of looking at the phenomenon of conflict within a multicultural world through the perspective of Richard Rorty's neopragmatic philosophy. Modern society and its heterogeneity of different groups of people may require one system under which this heterogeneity would be homogenized; however, this requirement may be imposed only by one group, which can lead to conflict due to disagreement with other groups. The reason for these conflicts should be sought in their background, and that is the ignorance of one's own finiteness (or teleological understanding of human existence: teleology that is transhistorical, essentialist, etc.). Man is the mirror of his cultures, he creates them. In order to be able to create a society without conflict, it is important to be aware of contingencies, which will enable a communication environment whose ultimate requirement is solidarity, i.e. the humanistic standard of a neopragmatic model.

Key words: *neopragmatism, contingency, language, vocabulary, selfhood, solidarity.*

1. Uvod

Neopragmatizam je kombinacija dvije filozofske matrice: pragmatizma i analitičke filozofije. Pragmatizam probleme tradicionalne filozofije rekonstruira, jer zahtjev nije više pronalazak istine nego kreacija nje u ovisnosti od čovjekove upotrebe, svoje teorijske i praktične pozadine. Analitička filozofija uzima prirodni jezik kao polje istraživanja, jer njegovo teorijsko nepoznavanje jeste izvor svih čovjekovih zabluda. Iako neopragmatizam želi raskinuti sa tradicijom, ipak neke ideje kao što su solidarnost i humanost ostavlja kao bitnerekonstruirajući njihovo tradicionalno značenje, tako da te ideje dobivaju konsenzualni karakter.

Prema Rortyju, nije moguće pronaći fiksni način ili teorije za rješavanje sukoba, jerbi za takvo nešto bio potreban čitav niz filozofskih mišljenja i rad društvenih institucija. S toga, on predstavlja svoj neopragmatički model, jer trenutno stanje sa svojim specifičnim problemima zahtijeva određen način promatranja problema i pozadine tih problema. Cilj treba biti kako izbjeći okrutnost, tj. kako smanjiti patnju i kako se ponašati da se ljudska bića manje ponižavaju jedna pred drugima, a to je moguće samo onda kada se ljudska bića počnu promatrati kao „svoja“ a ne „njihova“. Za Rortyja je moguće to samo ako postoji ona „vrsta osobe koja je spoznala kontingenciju vlastitih središnjih uvjerenja i želja – netko tko je spreman da napusti misao da se ta središnja uvjerenja i želje odnose na nešto sasvim izvan vremena i slučaja.“ (Rorty, 1995, 13) Nema jedinstvenoga odgovora na pitanja kao što su: kako se boriti protiv nepravde, kome ili čemu dati prednost? Prema Rortyju „tko god misli da na tu vrstu pitanja postoje čvrsto

utemeljeni teorijski odgovori, algoritmi za razrješavanje moralnih dilema te vrste – taj je (...) teologičar ili metafizičar“, i stoga „on vjeruje u neki red s onu stranu vremena i mijene, koji determinira smisao ljudske egzistencije i ustanovljuje hijerarhiju odgovornosti.“ (Rorty, 1995, 13)

Prema Rortyju, prvi korak ka pokušaju dolaska do vankonfliktnog stanja jeste napuštanje ideje jednoga jedinstvenoga načina kojim se želi riješiti sve, a time i odustajanje od jednog „konačnog vokabulara“, pa stoga i nema jedinstvenog i privilegovanog skupa riječi, teorija i mišljenja. Taj korak je razvijanje svijesti o kontingenciji jezika, sopstva i svijeta.

2. Kontingencija u jeziku

Prema Rortyju, svijet može biti apriori, ali ne i istina. „Kazati da je svijet apriori (...), znači kazati (...) da je većina stvari koje pripadaju prostoru i vremenu posljedica uzroka koji ne uključuju ljudska mentalna stanja.“ (Rorty, 1995, 21) Istina ne može da bude apriori jer time bi bila izvan čovjekove sposobnosti da je kaže kroz rečenicu, „gdje nema rečenice nema niti istine“, jer ljudski jezik je čovjekova kreacija a time i istina.

Rortyevneopragmatizam se želi suprotstaviti ideji istine sa veliko I i filozofiji sa veliko F. Na filozofiju sa veliko F misli se na „determiniranja toga kako tražimo istinu (ili usmjeravamo sebe da racionalno činimo više dobra) kroz otkrivanje prave prirode istine“, te „zamijeniti ovakvu koncepciju filozofije sa filozofijom sa malo f, koja treba da

predstavi pokušaj da vidi kako stvari, u najužem mogućem smislu tog termina, stoje jedna naspram druge.“(Williams,2001,433) Zahtjev Rortyeva ovakvoga učenja je da „učiti činiti bez Filozofije (sa veliko F), je slično onome što je većina intelektualaca naučila bez religije, znači preuzeti punu odgovornost za vlastita mišljenja i vrijednosti.“ (Williams, 2001, 433)

Rorty vjeruje da svijet zapravo ne govori, samo čovjek govori, što dalje implicira da „granice jezika znače granice moga svijeta.“ (Wittgenstein, 1987, 149) To što čovjek mijenja vokabulare za opis svijeta pokazatelj je toga da svijet nije ispisan jednim vokabularom. Čovjek iz generacije u generaciju smišlja nove načine da opiše svijet, pronalazi nove riječi i nove načine upotrebe njih, tj. nalazi nove jezičke igre, a kako postoji „mnogstvo jezičkih igara, tako postoji i bezbroj načina upotrebe riječi i u okviru jedne jezičke igre riječ ima jednu određenu funkciju.“ (Wittgenstein, 1980,17) Prema neopragmatistima „nije da objektivne kriterije za izbor vokabulara treba zamijeniti subjektivnim kriterijima, rasuđivanja voljom ili osjećajem. Radi se prije o tome da pojmovi kriterija i izbora nisu više središnja pažnja, kad dolazi do prijelaza iz jedne jezičke igre u drugu.“ (Rorty, 1995,22) Tako jedna zajednica kada promijeni vokabular drugim mijenja ga ne zato što je to prihvatila na osnovu nekoga zacrtanoga kriterija, nego je taj vokabular postao navika kroz vrijeme jer je služio bolje novim problemima koji su se otvarali. Rorty svojim neopragmatizmom upravo želi da prevlada standardne paradigme tradicionalne filozofije. Zacrtanost nekoga kriterija želi se izbjeći jer time bi se davala privilegija jednome vokabularu - „no, kad bismo se ikako mogli pomiriti s idejom da je većina stvarnosti

ravnodušna prema općim opisima nje same, i da se ljudska vlastitost stvara upotrebom vokabulara a ne time što je adekvatno ili neadekvatno izražena u vokabularu, konačno bismo asimilirali (...)da se istina stvara, a ne da se proizvodi. Istinito u toj tvrdnji jeste upravo to da se jezici stvaraju a ne pronalaze, i da je istina svojina lingvističkih jedinica, rečenica.“ (Rorty, 1995, 23) Filozofija bi se prema Rortyju „sastojala u tome da mnogo stvari ponovo opisuje na nove načine, sve dok se ne stvori obrazac jezičkog ponašanja, koji će novu generaciju navesti da ga usvoji, i time uzrokovati da ona počne tražiti primjerene nove oblike nejezičkog ponašanja, na primjer, prihvaćanje nove znanstvene opreme ili novih društvenih institucija. Ta vrste filozofije djeluje holistički i pragmatički.“ (Rorty, 1995, 25)

Potrebno je prema vokabularima se odnositi „kao prema djelićima zagonetke-slagalice“, i to bi „značilo pretpostaviti da su svi vokabulari na raspolaganju, ili da se mogu svesti sa svim drugim vokabularima u jedan veliki objedinjeni nadvokabular.“(Rorty, 1995, 27) Razlog zagovaranja za ovim objedinjujućim vokabularom je u tome što Rorty smatra da napredak nastaje kada se više vokabulara miješa i stvara se novi. Izmjena se dešava jer čovjek otkriva nove i bolje načine opisa i upotrebe jezika, jer svaki put kada se jezik stavi u novi kontekst, „formuliramo i novi deskriptivni vokabular za njega. Ali niti jedan od ovih deskripcija neće biti bliža stvarnosti od bilo koje druge.“ (Rorty, 2002, 108) Dakle, nema jednoga načina opisivanja, jer naš opis ovisi od niza faktora iz prijašnjih vokabulara koji će tjerati nas da mijenjamo naš vokabular. Kroz komunikaciju, dvije strane opisuju jedna drugu kroz svoje vokabulare, a konačni rezultat jeste sporazum kada oba

vokabulara postaju novi. Razlog zbog kog su neki vokabulari čovjeku nepoznati leži u tome što se iz svoga sadašnjeg ne može obrazložiti i predvidjeti drugi, jer tek kada se stupi u komunikaciju sa drugima može se doći do nekoga stajališta, koje je opet tu da se proširuje. Kroz komunikaciju, riječi se dvojako koriste, doslovno i metaforički (razlikovanje između doslovne i metaforičke upotrebe jezika Rorty preuzima od Donald Davidsona). Doslovna upotreba riječi jeste leksička upotreba starih vokabulara i teorija. Metaforička upotreba riječi je ono što čovjeka navodi da razvijemo novu teoriju. (Rorty, 1995,34) Metafora je način koji čovjeka tjera da svoje vokabulare propituje, i uspoređuje s drugima jer „metafore su neuobičajene upotrebe starih riječi, no takve su upotrebe moguće samo u odnosu na druge riječi koje se upotrebljavaju na stare uobičajene načine.“ (Rorty, 1995, str. 57) Ona nema fiksno mjesto u jezičkoj igri, jer ubrzo može da se zamijeni nekom novom. Jezik i riječi ne opisuju skrivenu stvarnost izvan čovjeka niti opisuju skrivenu stvarnost unutar njega, a time svijet biva deviniziran. Istinu proizvode samo vokabulari, a vokabulare ljudi u određenom vremenu pod određenim uvjetima. Zbog toga, nema Istine sa veliko I, niti Filozofije sa veliko F. Rorty smatra da umjesto što izgovaramo dobro znanu rečenicu da će nas „istina osloboditi“, trebamo reći da će nas „naša sposobnost da redeskribiramo stvari novim terminima učinit će nas bogatijim, kompleksnijim i interesantnijim u poređenju sa onim kakvi smo bili.“ (Rorty, 2002, 15) Također, ponavljajući rečenicu da će nas istina osloboditi znači i oživljavati platonsku sliku svijeta, čime opet zapadamo u teološko-metafizičke zablude. (Ibid)

3. Kontingencija sopstva

Da li je jezik možda čovjekovo sopstvo, duhovni aspekt? Ako je odgovor pozitivan, „savršeno je smisljeno pitati kako smo od relativne bezduhovnosti majmuna stigli do potpune duhovnosti ljudskog bića, ili od neandertalskog govora do govora postmoderne.“ (Rorty, 1995, 32) Tradicionalno gledište prema ono što je spostvo krilo je u sebi pečat za svrhu, univerzalnost, nužnost da svaki čovjek jeste neko specijalno biće, više od puke životinje sa nekim transcendentnim, eshatološkim smislom. Takva učenja su ponuđena od strane teološko-metafizičkih učenja. Rortyev prijedlog jeste odbacivanje takvoga shvatanja i „u času smrti utjehu potražiti ne u transcendiranju našeg animalnog stanja nego baš razumijevanju da smo ona posebna vrsta umiruće životinje koja je, opisujući se vlastitim terminima, stvorila samu sebe.“ (Rorty, 1995, 43) Ideja spostva se treba devinizirati i krenuti promatrati kao „povijesno uvjetovan, proizvod vremena i slučaja (---).“ (Rorty, 1995, 47) Rortyev prijedlog je da sopstvo krenemo promatrati kao eksperiment, koji nastaje djelovanjem niza aspekata u čovjekovu životu. Sopstvo, prema tome, nije jedna intrinzična cjelina koja se nalazi u čovjeku i uvjetuje njegovo racionalno postupanje, mišljenje, vrednovanje, kako je to Kant mislio sa sintagmom „zvjezdano nebo iznad mene i moralni zakon u meni.“ (Kant, 179, 174) Uzimanjem u obzir ideje spostva kakvu Rorty predlaže možda će postati jasnije zašto se ljudi suosjećaju samo sa specifičnim brojem ljudi a sa drugima ne, i „kako netko može biti istovremeno nježna majka i nesmiljen čuvar koncentracionog logora.“ (Rorty, 1995, 48)

Drugim pitanjem Rorty želi istaknuti da povijest metafora jeste napuštanje ideje jezika kao nečega što unaprijed ima zadatak svoju svrhu koja je determinirana od strane prirode ili nekoga božanskoga bića. Jezik se jednostavno desio, nema neke teleološke pozadine koja zahtijeva neki smisao niti ima mogućnost da otkrije pravi prirodu stvari. Rorty „nam omogućuje da o povijesti jezika pa onda i kulture mislimo kao što nas je Darwin učio misliti o povijesti koraljnog grebena. Stare metafore stalno izumiru u doslovnost i onda služe kao platforme i okviri za nove metafore.“ (Rorty, 1995, 32) Jezik i kultura, i sve što iz njih proizilazi su naprosto kontingencije, a „stvarati vlastiti duh znači prije stvarati vlastiti jezik.“ (Rorty, 1995, 43)

Neopragmatički zahtjev je da čovjek shvati da je on graditelj onoga što se naziva sopstvo, i to graditelj na temelju već postojećih vokabulara koji su mu dati s obzirom na to gdje se nalazi, a taj vokabular nikada nije gotov i treba se graditi dalje. Dakle, „stvarati vlastiti duh znači prije stvarati vlastiti jezik.“ (Rorty, 1995, 43)

4. Solidarnost

Rorty sa idejom kontingencije jezika i kontingencije sopstva želio se riješiti dvije krucijalne ideje koje su ostale u filozofiji od svojih početaka, a to su ideja Istine i ideje sopstva, koje su predstavljale nešto apriori divinizirajuće za čovjekov duh poput izvora čovjekova fundamenta za znanje i moral (a pri tome i ideju duha podvodi pod pitanje). Kada se stvore ti

uvjeti gdje nema tih ideja, gdje se traži od čovjeka svijest o samopogrešivosti, kontingenciji i o tome da čovjek sam stvara sebe, stvorit će se, prema Rortyu, zajednice koje neće imat konflikta i jedina težnja će biti da se postigne bezuvjetna solidarnost. Rorty, naime, ne želi reći da njegov model treba biti standard za sve kulture, jer u budućnosti će se javiti neki novi vokabular koji će zahtijevati drugi model.

Osnovne karakteristike Rortyeva modela su da: „nema niti traga božanstvu“, nema „mjesta shvaćanju da postoje neljudske sile kojima bi ljudska bića trebala biti odgovorna“, treba napustiti „ideje o posvećenosti istini i o ispunjenju najdubljih potreba duha“, te da bi se sve ovo prevazišlo treba razviti svijest o tome da je čovjek smrtno, kontingentno, konačno biće koje svoj smisao pronalazi u drugim smrtnim, kontingentnim i konačnim ljudskim bićima.“ (Rorty, 1995, 61) Model ovakve kulture imao bi zadatak da društvo „izliječi od duboke metafizičke potrebe.“ (Rorty, 1995, 62) Naime, takva kultura ili društvo bi bili prema Rortyu „etnocentrični“, a etnocentrizam je „sinonim za ljudsku konačnost“ i „vjernost određenoj sociopolitičkoj kulturi“ koja se određuje time da je otvorena za druge oblike mišljenja. (Rorty, 1991, 15) „Etnocentrizam u Rortyevom smislu je prihvaćanje naše konačnosti kao neizbježne, i saznanje da mi ne možemo biti potpuno slobodni od naše kulture i našeg mjesta u povijesti.“ (Nielsen, 2006, 133) Međutim, bitno je naglasiti da ljudi treba da stvaraju svoju kulturu i svoje vrijeme ali pod tim da su svjesni svoje kontingenciji „da priznaju da ne mogu dokazati vlastita uvjerenja ili djelovanja svim ljudskim bićima takvima kakvi su trenutno, ali se nadaju stvoriti društvo slobodnih ljudskih bića koja će slobodno dijeliti sva svoja vjerovanja i nade među

sobom.“ (Rorty, 1991, 214) Na ovaj način, sukobi racionalnog i iracionalnog će se svesti na razinu jezičke igre, gdje ideja istine nije bitna, nego vokabular i promjene u vokabularu kojim čovjek operira, tj. bitan je onaj tko upotrebljava vokabular u neku svrhu. Potrebno je naglasiti da dioba racionalno-iracionalno, određuje racionalno ono ako je nužno istinito, ispravno, a sve što ide suprotno i ne slaže se sa racionalnim odbacuje se kao iracionalno. Ako bi se išlo ovim modelom Rortyja, ova dioba se mora napustiti jer racionalno sugerira apsolutnu istinitost, koja je metafizičkoga karaktera. Ako se ide ovim putem, mnoge stvari kao i ideje poput racionalnosti, a i druge, postaju iracionalne. Nema jednoga tipa pravilnoga mišljenja, a sama povijest je pokazatelj toga, vokabulari se mijenjaju a s njima i ljudi sa njihovim mišljenjima, tj. jezik je pokazatelj „kontingencija u povijesti čovjeka“.

Model društva u diobi racionalno-iracionalno prema neopragmatistima trebao bi se napustiti, jer je to zastarjeli model opisivanja svijeta zbog toga što nameće apsolutne metafizičke koncepte, a sve ostalo što nije u skladu sa tim konceptima označeno je kao loše ili neispravno. Društvo bi trebalo izbjegavati takve zahtjeve da nešto jeste ispravno a drugo da je tabu, samo zbog toga što ne ulazi u okvir onoga prvoga. Nema onoga što je istina nego samo onoga što je prihvatljivo i što se pokazuje kao prihvatljivo kao odraz čovjekove upotrebe jezika i odnosa prema drugim ljudima. Istine bi se trebalo riješiti, kako se vidi iz Rortyeva stajališta, ali Istine sa veliko I (metafizičke), a umjesto toga mogao bi se ponuditi koncept koji zastupa Rorty kao koncept „eksperimentalnog testiranja“, nastao pod utjecajem teorija Darwina i Freuda, ili koncept-„racionalno prihvatljivoga“.

„Kriterij koji odlučuje o tome šta su istinite ili neistinite činjenice za nas jeste upravo racionalna prihvatljivost koja je ovisna od našega sistema vrijednosti, naše konceptualne sheme, naše falibilne biologije, (...) našega izbora opisa svijeta.“ (Ibrulj, 1999, 179) Rorty se slaže, da nema fiksnoga, ahistorijskog organona koji određuje što je racionalno.“ (Putnam, 1981, XI) Dakle, nema stajališta koje će davati neke sveobuhvatne odgovore, uključujući filozofiju, jer svaki put kada se stvara novi vokabular on ima točan razlog svoga stvaranja i upotrebe, i na kraju razlog zašto je on prihvatljiviji od nekoga prethodnoga. Filozofija bi trebala, prema Rortyju, da izvede „pronalaženje opisa svih stvari čovjekova vremena s kojima se najviše slaže, s kojima se postojano identificira, opis koji služi kao opis svrhe kojoj su povijesni događaji odgovorni za svoje vrijeme, bili sredstva.“ (Rorty, 1995, 71)

Ali onaj konačni zahtjev Rortyja jeste da model koji on predlaže za jednu nekonfliktnu zajednicu jeste odbacivanje metafizičko-teoloških pitanja i davanja odgovora na njih, kako bi se jednostavno sva intelektualna i institucionalna moć jedne kulture preusmjerila na to da se izbjegne okrutnost. Zajednica unutar koje se to treba ostvariti jeste zajednica koja putem komunikacije dolazi do zaključka o tome što jeste, a što nije ispravno, ali poduslovom da nije proizašlo iz nekakve prisile, takva zajednica jeste ona u kojoj nema razlike „mi-oni“, svijest o različitosti je zdravo razumska, ali ovaj sukob mi-oni tek dolazi na vidjelo uočavanjem raznih kontingencija, koje upućuju na ideje univerzalnosti kao ostataka metafizičko-teoloških učenja zapadne tradicije.

Svijet o kontingentnosti jezika i sopstva može otvoriti nove vidike unutar gledanja na određene sukobe u svijetu. Sukobi ideja suprotnih stavova ne mogu se na isti način promatrati, npr. odnos moralnog i estetskog, i odnos zajednice i pojedinca. Rješavanjem paradigmi tradicionalne filozofije o duhovnosti, moralnoga zakona unutar čovjeka, pitanja koja su nekada bila od velike važnosti doživljavaju svoju rekonstrukciju u promatranju neopragmatičara kao što je Rorty. Ništa nema svoju intrinzičnu svrhu, a time i pitanja koja traže te odgovore zatvorenih vokabulara postaju besmislena. Traženje onoga čistoga unutar čovjeka ili svijeta oko njega biva propali zadatak, prema učenju neopragmatizama. Kada se stekne svijest o pogrešivosti, kontingenciji i ne-konačnosti čovjekova vokabulara, ideja teoretiziranja postaje sasvim drugačija. Ne traži se više jedna ispravna teorija, nema jednoga načina za gledanje na probleme (ako su doista to problemi) jer nema jedne teorije sa jednim vokabularom. Konflikti se rješavaju u ovisnosti od situacije koja nalaže svoje uslove prema kojima će se teorija morati praviti da bi se izbjegao sukob, tj. praksa će dati uvijete na temelju kojih će se pokušati graditi teorija. Svi ti preduvjeti od kontingencija do zahtijeva za komunikacijom bi se mogli objasniti onim što je Donald Davidson nazvao „principom milosrđa“. Prema Davidsonu (2000, 171), „to se postiže tako što se tuđim rečenicama pridružuju istinosni uvjeti koji čine da su izvorni govornici u pravu kada je to plauzibilno moguće, u skladu, naravno, s našim vlastitim shvaćanjem o tome što je točno. Taj postupak opravdava činjenica da se i neslaganje i slaganje mogu razumjeti samo na pozadini masivnog slaganja. Primijeni li se to na jezik, taj princip glasi: što se više rečenica složimo prihvatiti ili odbaciti (bilo da je to kroz medij interpretacije ili

ne), to bolje razumijemo ostale rečenice, bilo da se u pogledu njih slažemo ili ne.“

Komunikacija kao ključan element Rortyjeva modela zahtijeva odnos članova zajednice ali takav odnos čiji zahtjev jeste pokušaj razumijevanja članova, a konačni zahtjev koji treba iz sporazuma da izađe jeste solidarnost, kao jedan od ciljeva koji se treba postići u jednoj komunikacijskoj zajednici. Samo razumijevanjem patnje drugoga stvarati će se stanje unutar kojega jedini zahtjev jeste izbjegavanje patnje drugih, a time i odstupanje od konflikta. „Tradicionalni filozofski način iskazivanja onoga što mislimo pod ljudskom solidarnošću jeste da se kaže da postoji nešto u svakome od nas – naša bitna humanost – što odzvanja u prisustvu iste te stvari u drugim ljudskim bićima.“ (Rorty, 1995, 205) Pošto prema Rortyju svijest o tome da ideja nekoga specijalnoga sopstva koja određuje ono humano kod ljudi ne postoji, kako bi se onda zalaganje za nešto poput humanosti u obliku solidarnosti moglo opravdati, a da se pri tome ne pozivaju nikakve ahistorijske i vansvjetovne teorije za opravdanje, kako je to tradicionalno mišljenje zahtijevalo? Rortyev odgovor je da postoje elementi poput humanosti u kojim opravdanje ne moramo tražiti u metafizikama i teologijama. Kao prvo, dioba mi-oni treba da se izgubi zbog svoga naglašavanja da svatko koga neki čovjek smatra drugim ili stranim može implicirati zahtjev da ga ne smatra uopće ljudskim bićem, jer iza toga se obično krije neko sopstvo na temelju kojega je moguća prosudba. Rorty zahtijeva solidarnost kao konačan cilj svoga modela iz razloga što je solidarnost kod Rortyja „shvaćena kao mogućnost da se sve više i više tradicionalnih razlika (plemena, religije, rase, običaja i slično) sagledaju kao nevažne kada se usporede sa

sličnostima s obzirom na bol i poniženje – mogućnost da se o ljudima krajnje različitim od nas misli kao da su uključeni u nas.“ (Rorty, 1995, 208) Ovaj cilj se može postići tek kada se stekne svijest o kontingenciji jezika i sopstva.

5. Zaključak

Cilj ovog rada je bio pokazati jedan od načina gledanja na probleme konflikata bilo koje vrste kroz filozofiju Richarda Rortyja. Unutar njegove filozofije glavno polje istraživanja jeste jezik, kog uzima za glavnog izvora svega znanja o svijetu. Smatrajući da je jezik čisto čovjekova konstrukcija, zaključuje da je svaki pokušaj govora o svijetu uvijek izveden iz perspektive vokabulara kojeg je čovjek usvojio, te ga s vremenom mijenja i poboljšava u ovisnosti od problema na koje nailazi. Dakle, prema Rortyju, jezik je puka kontingencija. Ako je jezik izvor svih informacija koje imamo o svijetu to bi impliciralo da sve naše znanje je također kontingentno, falibilno i ne-konačno. Upravo ovim tezama Rorty kritizira tradicionalno mišljenje zapadnoga svijeta i zahtjeve koje su imali, među kojima su i: pronalazak jednoga ispravnoga vokabulara koji treba da da pravu sliku svijeta (kakav svijetu uistinu jeste), i posebnoga sopstva koje je omogućilo spoznavanje i bilo nositelj svih intrinzičnih svojstava (čovjeka). Sama povijest i problemi koji su se javljali jasni su indikatori da je to nemoguće, a svijest o jeziku samo je još pojačala takvo mišljenje. Svaki problem koji se javljao zahtijevao je nove pristupe, nove promjene, novi jezik.

Prema Rortyju, ne postoji nikakva fundacija koja bi bila početak izgradnje jednog opisa svijeta, jer bi to impliciralo da je svijet ispisan jezikom kojega spoznajemo pomoću posebne nematerijalne supstance koja je u nama (sopstvo, JA itd.). Čovjek nema intrinzičnu prirodu koju može spoznati na neki drugi način osim kroz jezik koji koristi. Čovjek nije poseban niti mu je potrebno nešto poput sopstva da to bude. On je konačan, falibilan ali ima sposobnost da koristi jezik na razne načine, da njime opisuje svijet na razne načine stvarajući time i svoj svijet (mjesto) u kom bivstvuje. Sve što čovjek jeste je produkt vremena, a on to može shvatiti jedino kroz stvaranje svijesti o kontingenciji. Ako se moral, vrednovanja i racionalnosti gledaju kroz Rortyev neopragmatični način, ideje pripadnosti nekome narodu, religiji i rasi bi trebalo da postanu manje bitne u usporedbi sa patnjom i boli. Ideje koje su uvijek bile povezane sa onim što čovjek jeste (njegovo sopstvo) su puka slučajnost. Zato, konačni zahtjev Rortyjeve filozofije jeste solidarnost jednog čovjeka prema drugom, koja nastaje samo pod uvjetima da je čovjek svjestan kontingencije svog jezika i sopstva.

Literatura:

- Cavanaugh, William .T (2009): *The Myth of Religious Violence*. Oxford University Press.
- Davidson, D. (2000) *Istraživanje o istini i interpretaciji*. Zagreb: Demetra.
- Ibrulj, N. (1999) *Filozofija logike*. Sarajevo: Sarajevo-Publishing.
- Kant, I. (1979) *Kritika praktičnog uma*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.
- Nielsen, K. "Richard Rorty." U: John R. Shook i Joseph Margolis (ur.) (2006): *Blackwell Companion to Philosophy: A Companion to Pragmatism*. Oxford: Blackwell (127-138).
- Putnam, H. (1981) *Reason, Truth and History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rorty, R. (1995) *Kontingencija, ironija i solidarnost*. Zagreb: Naprijed.
- Rorty, R. (2002) *Pragmatizam i drugi eseji*. Sarajevo: Svjetlost.
- Rorty, R. (1991) *Objectivity, Relativity and Truth*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Williams, M. "Richard Rorty." U: A. P. Martinich i David Sosa (ur.) (2001): *Blackwell Companion to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Oxford: Blackwell. (428-433).
- Wittgenstein, L. (1980) *Filosofska istraživanja*. Beograd: Nolit.
- Wittgenstein, L. (1987) *Tractatus logico – philosophicus*. Sarajevo: Svjetlost.